

Вероніка Халос

студентка 2 курсу Інституту права
Львівського державного університету внутрішніх справ

Відшкодування моральної шкоди у цивільному праві*

Відшкодування моральної шкоди є однією з найбільш дискусійних і важливих тем цивільного права. Це правовий інститут, що має за мету компенсувати потерпілій особі ті нематеріальні збитки, які не підлягають грошовій оцінці, але суттєво впливають на її психологічний або фізичний стан. Моральна шкода може виникати внаслідок порушення немайнових прав або в результаті незаконних дій, що порушують особисту гідність, честь, репутацію або призводять до фізичних чи емоційних страждань.

В українському законодавстві та судовій практиці питання відшкодування моральної шкоди регулюється, зокрема, ст. 23 Цивільного кодексу України [1]. У наукових працях також відзначається, що моральна шкода відображає необхідність захисту нематеріальних благ, які є такими ж важливими, як і майнові інтереси особи [2].

Моральна шкода в цивільному праві визначається як негативні наслідки для особистості, що виражаються у формі душевних страждань або фізичного болю. Це можуть бути наслідки, пов'язані із втратою близьких людей, порушенням особистих прав або приниженням гідності. Як зазначає В. Л. Петров, моральна шкода є суб'єктивним явищем, яке залежить від індивідуальних особливостей особи та може включати різні форми душевних переживань [3].

* Наукова керівниця – *Уляна Воробель*, викладачка (PhD) кафедри цивільно-правових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ

Відповідно до ст. 23 Цивільного кодексу України, моральна шкода може включати: фізичний біль та страждання, яких зазнала фізична особа у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; душевні страждання, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї, членів її сім'ї або близьких родичів; приниження честі та гідності фізичної або юридичної особи, а також інші негативні наслідки немайнового характеру [1].

Для того, щоб домогтися відшкодування моральної шкоди, необхідно довести наявність певних правових підстав, таких як: факт порушення прав, негативні наслідки у вигляді моральної шкоди та причинно-наслідковий зв'язок між діями порушника і моральними стражданнями потерпілого. Як відзначає О. О. Іванов, встановлення цих підстав є основною проблемою у вирішенні справ про відшкодування моральної шкоди, оскільки моральні страждання не мають чіткої об'єктивної міри і залежать від суб'єктивних факторів [4].

У судовій практиці в Україні суди при вирішенні питань про відшкодування моральної шкоди керуються як нормами національного законодавства, так і практикою Європейського суду з прав людини. Зокрема, при визначенні розміру відшкодування суд враховує характер правопорушення, його тривалість та інтенсивність впливу на потерпілу особу [5].

Проблема визначення розміру відшкодування моральної шкоди є однією з найскладніших в цивільному праві, оскільки нематеріальні збитки не піддаються прямій грошовій оцінці. Вітчизняна судова практика не передбачає чітких критеріїв для визначення цієї суми, проте в ній використовується ряд факторів, таких як: ступінь вини порушника, характер правопорушення, тяжкість завданих страждань, стан здоров'я потерпілої особи, а також інші обставини, що впливають на розмір відшкодування [5].

Вчені також пропонують різні методики оцінки моральної шкоди. Наприклад, Є. М. Кравченко зазначає, що розмір компенсації моральної шкоди має базуватися на принципах справедливості, розумності та адекватності, враховуючи обставини справи та особисті характеристики потерпілого [6]. Це дозволяє уникнути ситуацій, коли сума відшкодування є або занадто малою, або надмірною.

Судова практика України з питань відшкодування моральної шкоди розвивається на основі як національного законодавства, так і норм міжнародного права. Важливе значення мають рішення Європейського суду з прав людини, в яких підкреслюється, що моральна шкода повинна компенсуватися у випадках, коли є порушення основних прав людини, таких як право на життя, особисту свободу та безпеку, а також право на приватне життя [7].

Зокрема, у рішенні по справі «Фейєр проти Угорщини» Європейський суд визначив, що відшкодування моральної шкоди повинно бути пропорційним обсягу завданих страждань і повинно компенсувати втрати, які не можуть бути оцінені в матеріальному вигляді [7]. Цей підхід знайшов своє відображення у практиці українських судів, що сприяє гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами.

Відшкодування моральної шкоди є важливим інститутом цивільного права, що забезпечує захист немайнових прав фізичних та юридичних осіб. Хоча моральна шкода є суб'єктивним поняттям і важко піддається грошовій оцінці, вона відіграє значну роль у відновленні справедливості та компенсації потерпілим. У цьому контексті важливу роль відіграє судова практика, яка формує критерії для визначення розміру відшкодування, а також міжнародний досвід, що впливає на розвиток національного законодавства.

Література

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
2. Іванов О. О. Правове регулювання відшкодування моральної шкоди в Україні: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2015.
3. Петров В.Л. Моральна шкода як об'єкт цивільно-правового захисту: теорія і практика. Київ: Атіка, 2019.
4. Іванов О. О. Підстави цивільно-правової відповідальності за заподіяння моральної шкоди. Київ: Юридична думка, 2017.
5. Постанова Верховного Суду України від 15 березня 2020 року № 6-27цс20.
6. Кравченко Є. М. Проблеми визначення розміру моральної шкоди в цивільному праві України. Харків: Право, 2018.
7. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Фейєр проти Угорщини» від 12 листопада 2009 року, № 323-17.

Юридичний факультет Національного університету
біоресурсів і природокористування України
Інститут права Львівського державного університету
внутрішніх справ
Юридичний факультет Запорізького національного
університету
Юридичний факультет Сумського Національного
аграрного університету
Студентський науковий гурток «Клуб юних теоретиків»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

ХVІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

17 жовтня 2024 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

**Матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»**

П.78

**Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVIII Всеукр.
наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 17 жовтня 2024 р.) / Укладачка: Віра Качур. К.,
2024. 420 с.**

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**